

LA BIBLIOTECA A LES AULES: L'EXPERIÈNCIA DEL BIBLIOTECARI DOCENT EN COMPETÈNCIES INFORMACIONALS A LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Marta Macías-Borràs, Cap de la unitat de Documentació. Servei de Biblioteca i Documentació de la Universitat de les Illes Balears (UIB). Tel. +34 971173192. marta.macias@uib.es

María Jesús Manzano Mulet, Documentalista de la unitat de Documentació. Servei de Biblioteca i Documentació de la Universitat de les Illes Balears (UIB). Tel. +34 971173192. mariaj.manzano@uib.es

Xavier Jiménez González, Documentalista de la unitat de Documentació. Servei de Biblioteca i Documentació de la Universitat de les Illes Balears (UIB). Tel. +34 971172508. xavier.jimenez@uib.eu

RESUM:

El curs acadèmic 2014/2015 ha estat clau per a la consolidació del projecte *La biblioteca a les aules*, que parteix de la redefinició de l'oferta formativa del Servei de Biblioteca i Documentació per adaptar-lo a les necessitats derivades de la implantació de l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Aquesta comunicació reflecteix el desenvolupament, la implantació i els resultats obtinguts de l'experiència portada a terme a la Universitat de les Illes Balears al llarg dels darrers cinc anys pel que fa a la formació en competències informacionals a l'aula per part de bibliotecaris a diferents estudis de grau, màster i programes de doctorat.

S'ofereix una anàlisi de les dades a través de l'evolució del projecte, des del nombre d'estudiants als quals s'ha pogut arribar, els cursos i les assignatures als quals s'ha implementat, amb les sessions realitzades i les hores que ha representat, i el nivell de satisfacció de la formació impartida mitjançant els indicadors obtinguts de les enquestes lliurades al final de cada una de les sessions.

La importància del treball conjunt de bibliotecari docent i professorat de les diferents assignatures és un dels aspectes més valorats per part de tots els implicats, i és aquesta sintonia que es vol continuar potenciant per seguir oferint aquesta formació a les aules en els propers cursos. La consolidació de l'experiència passa també per una ampliació dels estudis i de la cobertura, per tal que el major nombre d'estudiants possible es beneficiï d'aquest treball de les competències transversals relacionades amb la cerca d'informació i la posterior gestió.

RESUMEN:

El curso académico 2014/2015 ha sido clave para la consolidación del proyecto *La biblioteca en las aulas*, que parte de la redefinición de la oferta formativa del Servicio de Biblioteca y Documentación para adaptarla a las necesidades derivadas de la implantación del Espacio Europeo de Educación Superior.

Esta comunicación refleja el desarrollo, la implantación y los resultados obtenidos de la experiencia llevada a cabo en la Universidad de las Islas Baleares durante los últimos cinco años en formación en competencias informacionales en las aulas, a cargo de bibliotecarios, en diferentes estudios de grado, máster y programas de doctorado.

Se ofrece un análisis de los datos a través de la evolución del proyecto, desde el número de estudiantes al que se ha llegado, los cursos y las asignaturas en que se ha implementado, las sesiones y las horas que han representado hasta el nivel de satisfacción de la formación impartida obtenido a través de los indicadores extraídos de las encuestas entregadas al final de cada sesión.

La importancia de la colaboración entre el bibliotecario docente y el profesorado de las diferentes asignaturas es uno de los aspectos mejor valorados por parte de todos los implicados, y es precisamente esta sintonía la que se quiere potenciar para seguir ofreciendo esta formación en las aulas en futuros cursos. La consolidación de la experiencia pasa también por la ampliación de los estudios y de la cobertura, de manera que el mayor número posible de estudiantes se beneficie del trabajo de las competencias transversales relacionadas con la búsqueda de información y su posterior gestión.

PARAULES CLAU:

Biblioteques universitàries, nous serveis bibliotecaris, competències informacionals, formació, alfabetització informacional, bibliotecari docent.

PALABRAS CLAVE:

Bibliotecas universitarias, nuevos servicios bibliotecarios, competencias informacionales, formación, alfabetización informacional, bibliotecario docente.

1. INTRODUCCIÓ

Existeix un punt i a part en el paper de les biblioteques universitàries després de l'aprovació del Pla Bolonya l'any 1999.

Quins canvis provoca l'arribada d'aquest nou espai acadèmic i d'investigació al món universitari? La implementació de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) obliga a replantejar la missió de la biblioteca universitària i li reconeix les competències informacionals com a coneixements transversals per treballar en el seu àmbit¹. Les biblioteques «*además de ser un recurso para documentarse, deben enseñar el modo de hacerlo, y no sólo en lo relativo a la localización de la información, sino en su evaluación, selección, reelaboración, uso y comunicación*»². Docents i bibliotecaris reconeixen en el model EEES l'autoaprenentatge que fa imprescindible un ús racional i eficaç dels recursos d'informació³.

¹ ÁREA MOREIRA, Manuel. Adquisición de competencias en información. Una materia necesaria en la formación universitaria: Documento marco de REBIUN para la CRUE. (La Laguna, 2007).

² GÓMEZ HERNÁNDEZ, José Antonio. «Las bibliotecas universitarias y el desarrollo de las competencias informacionales en los profesores y los estudiantes», *RUSC: Revista de Universidad y Sociedad del Conocimiento*, 7 (2010), 39–49 (40).

³ AMANTE, María João; EXTREMEÑO, Ana. «Bibliotecarios Universitarios – Profesores. ¿Caminos Convergentes?», *Revista Española de Documentación Científica*, 35 (2012), 298–324.

La biblioteca universitària s'ha convertit en un servei clau en el desenvolupament acadèmic dels alumnes arran de la necessària formació en aquestes competències informacionals transversals que ara es reclama de manera quasi obligatòria als nous estudiants del segle XXI. La biblioteca es compromet cada dia més en el procés d'aprenentatge de les habilitats digitals i informacionals d'estudiants «i són els alumnes, com a subjectes autònoms, els qui han d'assolir un nivell d'aprenentatge que els permeti autoavaluar el procés que han seguit, així com també els resultats que han aconseguit per tal de continuar aprenent»⁴.

A la línia 2 del III Pla Estratègic de REBIUN⁵, que fa referència a donar suport a la docència, l'aprenentatge i la gestió, apareixen recollides molt clarament aquestes noves funcionalitats:

- 1. Integrar de forma progresiva las competencias informáticas e informacionales (CI2) en los diferentes estudios de la universidad como estrategia educativa para el desarrollo de las capacidades válidas para toda la vida.*
- 2. Potenciar la biblioteca como un agente dinamizador de la innovación docente de la universidad e incrementar el uso de los recursos de información desde las diferentes plataformas educativas virtuales de las universidades.*
- 3. Desarrollar y mejorar el modelo de biblioteca universitaria como Centro de Recursos de Aprendizaje e Investigación analizando las necesidades de docencia, aprendizaje e investigación de los usuarios, creando y personalizando nuevos servicios y espacios bibliotecarios y estableciendo marcos de colaboración e integración con otros servicios universitarios.*
- 4. Promover mandatos y políticas institucionales de acceso abierto a la producción científica de cada universidad para incrementar la visibilidad y el impacto de la universidad.*

⁴ COMAS FORGAS, Rubén; SUREDA NEGRE, Jaume. «L'alfabetització informacional de l'alumnat». *Futura*, 30 (2015), 6–9 (8).

⁵ REBIUN. III Plan Estratégico de REBIUN 2020: construyamos juntos el futuro de las bibliotecas de la información y de la ciencia en un mundo digital (2014).

5. *Implementar servicios de información y asesoramiento sobre propiedad intelectual y protección de datos para el uso de la información en el desarrollo de la docencia, aprendizaje, investigación y gestión.*

El rol de les biblioteques universitàries evoluciona i se centra en una estratègia que va més enllà d'un punt de vista tècnic sobre el funcionament concret de recursos electrònics, ja siguin bases de dades, repositoris o cercadors acadèmics, o de quina manera es consulta un catàleg determinat. L'enfocament s'encamina cap a una visió més global —un veritable servei de suport a la recerca i la investigació—, on s'afegeixen àrees que van des de la política i gestió de l'accés obert, el control i maneig de la recuperació d'informació o elements de caràcter ètic com el plagi o la citació de la producció científica.

Per tal que sigui el més profitós possible és fonamental que el treball de les competències informacionals estigui inclòs als estudis universitaris. Moreno-Pulido i Sánchez-Fernández ho defineixen amb els termes següents: «*la integración de las CI en los planes de estudios persigue que el educando adquiera una comprensión sólida del proceso de búsqueda, evaluación y uso de la información científica*»⁶. Es tracta d'aconseguir que els alumnes trobin moltes més facilitats a l'hora de dur a terme la cerca d'informació i que, d'aquesta manera, els resultats obtinguts siguin els més adequats a les seves necessitats d'informació i guanyin en qualitat i capacitat analítica quan es troben davant de la pantalla.

El Pla Estratègic de REBIUN apunta diverses possibilitats a l'hora d'integrar una formació en competències informacionals dins els plans d'estudis universitaris, des de la creació d'una assignatura específica i obligatòria, o que el seu contingut estigui distribuït a més d'una assignatura, bé amb l'acreditació externa d'un organisme oficial, bé amb la instauració de cursos de caràcter complementari als plans d'estudis. L'objectiu final, però, és que els alumnes rebin de la millor manera possible aquesta formació, gradual i escalonada, i sempre orientada a les necessitats reals de cada curs o estudi.

⁶ SÁNCHEZ-FERNÁNDEZ, Rosa; MORENO-PULIDO, Alexis. «Papel de la biblioteca en la enseñanza de competencias informacionales en posgrados de la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)», *El Profesional de la Información*, 24 (2015), 665–673 (666).

En aquest sentit, apareix el paper del bibliotecari-docent que, com molt bé defineix Nieves González, és qui afegeix la docència a les seves tasques. És «*el bibliotecario de universidad que, además de sus tareas habituales, asume la impartición de clases a grupos de alumnos, profesores e investigadores a distinto nivel de responsabilidad pero de forma regular, tanto presencial como virtualmente. Se trata de un profesional que planifica, diseña, imparte, evalúa y promociona las competencias de gestión de la información en su comunidad universitaria*»⁷.

2. LA FORMACIÓ EN COMPETÈNCIES INFORMACIONALS A LA UIB

Un dels eixos fonamentals del Servei de Biblioteca i Documentació és la formació en l'ús dels recursos tecnològics i d'informació disponibles a la biblioteca de la universitat adreçada a estudiants, personal docent i investigador i comunitat universitària en general.

L'experiència docent del Servei en competències informacionals com a formació reglada encara és breu.

Tradicionalment, s'ha ofert la formació d'usuaris a la carta, sota demanda, d'aspectes relacionats bàsicament amb la cerca d'informació als recursos d'informació de la UIB. De vegades a les aules i, altres vegades, a la biblioteca. Però sempre s'ha cregut que la millor manera perquè aquest nou paradigma acadèmic aconseguís arribar al màxim nivell d'aprofitament és la integració dins d'un mòdul o curs obligatori similar a un seminari i que s'ofereixi a tots els estudis.

3. EL PROJECTE LA BIBLIOTECA A LES AULES

El projecte *La biblioteca a les aules* parteix de la redefinició de l'oferta formativa del Servei de Biblioteca i Documentació per adaptar-lo a les noves necessitats derivades de la implantació de l'EEES.

⁷ GONZÁLEZ-FERNÁNDEZ-VILLAVICENCIO, Nieves. Bibliotecario-docente-universitario 'sin papeles' [ThinkEPI], 2015.

En el curs acadèmic 2010/2011 s'inicia una línia de treball col·laboratiu amb el Vicerectorat d'Ordenació Acadèmica i Convergència Europea, amb l'elaboració d'una proposta que assegurí que les competències transversals relacionades amb la cerca d'informació i la gestió posterior siguin tractades en el conjunt d'estudis de la UIB.

L'objectiu és que tots els estudiants rebin una formació bàsica que es pugui aplicar a l'elaboració dels diferents treballs que han de desenvolupar al llarg de la seva vida acadèmica relacionada amb:

- Identificar les fonts d'informació científica i acadèmica més rellevants i apropiades a la necessitat d'informació, i comprendre i saber utilitzar les eines de cerca.
- Aplicar criteris de qualitat per avaluar la informació obtinguda i les fonts.
- Organitzar i gestionar de manera eficaç la informació recopilada.
- Utilitzar de forma ètica la informació, respectant la legislació vigent.
- Identificar els diferents sistemes de publicació i difusió de la informació.

La proposta s'explica a la Comissió Acadèmica per tal de poder comptar amb la participació i el suport dels diferents degans de Facultat i els directors d'Escola de la UIB amb vista al seu desplegament.

La proposta contempla que aquesta formació en competències informacionals es porti a terme des de la biblioteca a les aules, integrada com un mòdul dins assignatures de primer de grau en què la recerca d'informació científica i acadèmica estigui entre les competències. La idea inicial és impartir un temari de quatre hores, dues de teoria i dues de pràctica. Una assignatura dels estudis de Psicologia s'ofereix per fer-ne una prova pilot. Però, tot d'una, des d'altres estudis es demana que no sigui només per a alumnes de primer curs, i que la durada i el contingut s'adapti més a les necessitats concretes de cada assignatura.

D'aquesta manera, al curs acadèmic 2010/2011, a cinc estudis es duu a terme la formació en les competències informacionals per part de la biblioteca, en diferents nivells, adaptant-los a les necessitats reals dels estudiants per a la realització dels treballs de les assignatures. La demanda en alguns casos és fer menys hores i un contingut més limitat.

En els cursos acadèmics següents es van incrementant molt a poc a poc el nombre d'estudis; alguns que havien començat l'experiència no continuen i se n'afegeixen de

nous. També s'introdueixen sessions de formació a les aules en assignatures de segon i quart de grau.

A partir d'aquest moment, i gràcies a l'empenta del Vicerectorat d'Ordenació Acadèmica, es participa anualment en la Comissió Acadèmica de la UIB, on es presenta el resultat de l'experiència i es debat el projecte per adequar-lo cada vegada més a les necessitats dels estudis.

Fruit de la poca incidència en el global dels estudis de la UIB i del convenciment des del Vicerectorat d'Ordenació Acadèmica de la necessitat d'oferir als estudiants aquesta formació, el Servei de Biblioteca i Documentació presenta a la Comissió Acadèmica de l'abril del 2014 una proposta més elaborada, d'aplicació a partir del curs 2014/2015, amb mòduls per poder treballar les competències informacionals en diferents nivells, segons el temps disponible i el contingut que es vulgui treballar. Se'ls mostra la presentació que s'utilitza a les sessions de formació i se'ls proposa una temporalització.

La Comissió Acadèmica debat la conveniència de fer aquestes sessions a primer o a segon de grau, el mes d'octubre o novembre, a les aules d'ordinadors o a l'aula i amb els ordinadors portàtils dels alumnes, etc. Els degans i directors decideixen dur la proposta als seus equips corresponents i s'obre la possibilitat de la participació també del Servei de Biblioteca i Documentació, per tal de poder explicar directament la proposta de treball. S'elabora un calendari de reunions.

Aquest cop, l'acollida de la proposta és molt diferent. Abans de les vacances d'estiu ja es concreten un nombre important de sessions per realitzar a principi de curs. I el diàleg amb el professorat que sol·licita la formació és molt important per poder planificar millor el contingut, segons les necessitats del grup.

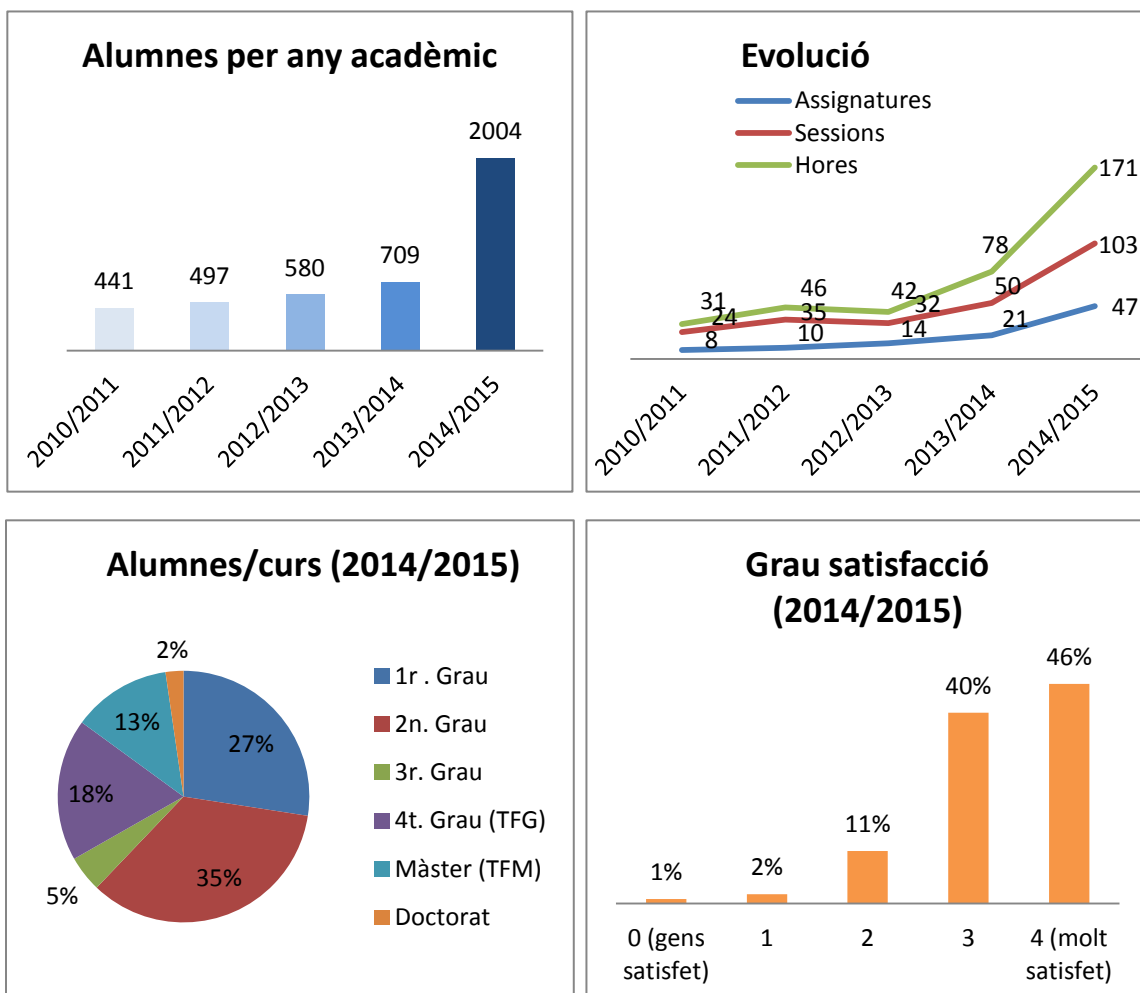
Durant l'estiu un petit equip de bibliotecaris del Servei de Documentació es prepara per poder fer la formació a les aules i s'elabora una presentació, amb el contingut bàsic que s'explicarà, ampliable segons la durada de la sessió.

Es programa el format de les sessions de formació. La idea és començar amb una petita introducció relacionada amb el procés de cerca d'informació en què s'usarà la presentació bàsica. Es continua amb la pràctica de cercar informació relacionada amb el contingut de l'assignatura (basada en la guia docent) que es fa conjuntament amb els alumnes i a demanda del seu docent segons les necessitats concretes que després l'alumnat hagi de realitzar en el treball corresponent. Segons el temps disponible i les

necessitats del grup, es treballen diferents recursos d'informació, es comença sempre pel catàleg de la biblioteca, es continua amb altres recursos multidisciplinaris i especialitzats i, si escau, s'arriba fins a la gestió posterior de la informació localitzada.

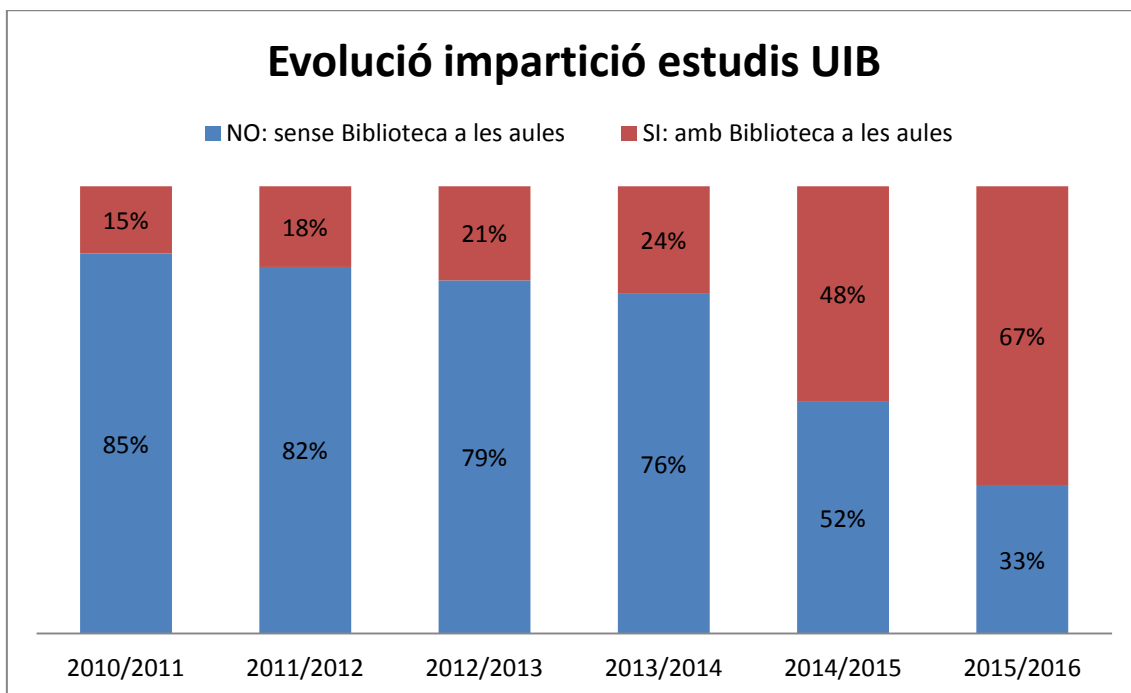
Pràcticament des de la primera setmana de classes del curs acadèmic 2014/2015 es fan sessions de formació a les aules.

Ja en el primer semestre es triplica el nombre de sessions realitzades respecte de les de cursos anteriors, i s'arriba a un nombre significatiu d'alumnes, de tots els cursos, des de primer de grau fins a quart. També es veu imprescindible aquesta formació per encarar el Treball de fi de grau (TFG) i el Treball de fi de màster (TFM).

La incidència sobre el total dels alumnes també varia significativament al llarg dels anys. Els primers anys els alumnes formats estan entre un 4 % i un 5 %. En el curs 2014/2015, el percentatge augmenta fins a un 15 %. L'esforç realitzat dona fruits.

El curs acadèmic actual (2015/2016) continua la consolidació d'aquesta experiència i s'han ampliat els estudis i la cobertura.

Un dels aspectes que es valora molt positivament des del Servei de Biblioteca i Documentació és el treball conjunt amb el personal docent, tant en el moment de planificar la formació (horari, aula, contingut específic a treballar, etc.) com en la seva participació activa a les sessions. La implicació dels docents dóna valor a la tasca realitzada, ja que són els nostres grans aliats quant a la transmissió d'informació relativa a la utilització dels recursos de la biblioteca, perquè en faciliten i potencien el coneixement i l'ús.

En un percentatge molt alt, el professor participa a la formació. D'aquesta manera, escolta el que s'explica, aprèn i està al dia dels recursos d'informació disponibles a la biblioteca, sap el que pot exigir als alumnes pel que fa al treball de les competències

explicades i treballades. Per completar la formació es lliura al professor el material bàsic explicat en format PDF perquè el pugui penjar a l'aula virtual de l'assignatura.

La formació es fa durant les hores lectives d'una assignatura. L'experiència d'aquests anys ens ha demostrat que si és una activitat que es desenvolupa en hores de classe l'assistència és l'habitual. Però si es proposa fora de l'horari de classe, com una activitat desvinculada d'una assignatura en concret, l'assistència és molt per sota de l'esperada.

També es constata que la sessió s'aprofita el cent per cent si el contingut explicat ajuda a realitzar un treball comanat. Si l'activitat formativa no coincideix en el temps amb la necessitat de cerca o està desvinculada de l'assignatura, disminueix l'esforç i la motivació.

És imprescindible l'orientació pràctica de les sessions, per això es fan en aules d'informàtica o es demana als alumnes que portin ordinadors portàtils. Es treballa conjuntament tot allò que s'estudia.

Al final de la sessió es passa una enquesta per detectar el grau de satisfacció de l'alumnat. Les preguntes fan referència a aspectes organitzatius de la sessió/curs, del contingut, del bibliotecari-docent, i de la contribució a la seva formació acadèmica.

L'enquesta inclou també un espai per a propostes, queixes i suggeriments. Moltes vegades els alumnes expressen la gran utilitat de la formació rebuda, del fet de tenir un punt de partida en la cerca d'informació, de conèixer com consultar el catàleg i de practicar en els diferents recursos explicats. Tot plegat es veu molt útil de cara a la realització dels treballs proposats a les diferents assignatures, actuals i futures. Quan no són alumnes de primer de grau demanen que aquest tipus de formació es faci en els primers cursos per tal de poder-ho posar en pràctica en els diferents treballs que se'ls demana al llarg de la vida acadèmica.

Els professors que participen a les sessions ens han fet saber que els treballs dels alumnes que han rebut la formació de la biblioteca comencen a ser diferents, es nota un canvi de tendència en les habilitats i les competències informacionals que desenvolupen i que els permet, en definitiva, aprendre per si mateixos al llarg de tota

la vida. Aquest és un indicador d'acompliment dels objectius proposats que cal mesurar de manera més sistemàtica en un futur immediat. Es tracta de relacionar la inversió del projecte amb el seu ús, és a dir, conèixer en quina mesura els recursos utilitzats estan essent efectius.

El programa *La biblioteca a les aules* no compta amb una partida pressupostària específica dins el pressupost del Servei de Biblioteca i Documentació. La gestió de l'equip humà, els bibliotecaris destinats a aquesta tasca, depèn directament del Servei de Documentació, on tres persones dediquen un percentatge important del seu temps a la formació en competències informacionals. La coordinació del projecte inclou també la comunicació amb el professorat que sol·licita la formació a les aules, la gestió del calendari i la millora continuada a través de l'anàlisi dels diferents indicadors que hi ha establerts.

Per tant, els costos de dur a terme el programa *La biblioteca a les aules* són els habituals en aquests tipus de serveis —material fungible, equipament, formació especialitzada del personal i dedicació—. En aquest sentit, s'utilitzen els espais i els equipaments que la Universitat de les Illes Balears posa al nostre abast, com són les aules i els equipaments informàtics, les sales muntades amb equips de videoconferència, etc.

Som conscients que, amb vista a un futur pròxim —si volem continuar o ampliar el nivell ofert fins ara—, caldrà invertir en augmentar la plantilla dedicada a aquesta tasca i en la contínua i necessària adquisició de competències informacionals del personal.

4. REPTES QUE SE'NS PLANTEGEN

Per als propers cursos, volem consolidar i millorar els aspectes següents:

- Desenvolupar una proposta àmplia de continguts per treballar a les formacions, fàcilment adaptable a les demandes dels docents respecte del curs on s'han d'impartir. Diferenciar cada vegada més el contingut que es transmet als alumnes de primer i segon de grau respecte de quart (TFG) i màsters (TFM).

- Treballar amb el Vicerectorat d'Ordenació Acadèmica per arribar a impartir la formació de la biblioteca a les aules de més estudis, per facilitar que un major nombre d'alumnes se'n beneficiï en el procés d'aprenentatge acadèmic. De fet, ha estat gràcies a l'empenta i constància d'aquest Vicerectorat que s'ha pogut vehicular aquesta iniciativa, en la qual també han intervingut altres estaments de la universitat que han cregut en el projecte i que li han donat suport.
- Continuar treballant conjuntament professors i bibliotecaris per potenciar l'ajuda i complicitat experimentada amb el personal docent implicat. Des del Servei de Biblioteca i Documentació volem estar atents a les necessitats de la comunitat universitària en general, en les formes i processos de l'aprenentatge de l'estudiant.
- Treballar per a un major reconeixement institucional del bibliotecari-docent que exerceix les tasques de formació en competències informacionals a les aules, per l'esforç, la dedicació i la preparació extres que suposen quant a l'adquisició de competències docents i tecnològiques. Es necessiten professionals flexibles, disposats a assumir canvis i a formar-se constantment.

5. CONCLUSIONS

La implantació de l'EEES ha suposat un repte per a les biblioteques universitàries. El programa *La biblioteca a les aules* implantat a la UIB, com tantes altres experiències per tot l'Estat Espanyol, són iniciatives que pretenen donar eines de treball a l'alumnat en l'adquisició d'habilitats per a l'ús i la gestió de la informació per a l'elaboració dels treballs acadèmics, i consolidar així l'obtenció de les competències informacionals.

La introducció de la figura del bibliotecari docent, el professional que incorpora a les seves tasques habituals la planificació, el disseny, la impartició i la promoció de les competències informacionals a la comunitat universitària, forma part d'aquest nou paradigma que obliga a replantejar-se'n la comesa, i que inclou en la seva formació les competències i habilitats que la societat li demanda.

La col·laboració entre bibliotecaris i professors ha de continuar essent una aposta de treball conjunt que afavoreixi, des de les diferents perspectives, una millora en els processos d'aprenentatge dels alumnes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AMANTE, María João; EXTREMEÑO, Ana. «Bibliotecarios Universitarios - Profesores. ¿Caminos Convergentes?». *Revista Española de Documentación Científica*. 35 (2012), 298–324.

ÁREA MOREIRA, Manuel. Adquisición de competencias en información. Una materia necesaria en la formación universitaria: Documento marco de REBIUN para la CRUE. La Laguna, 2007.

COMAS FORGAS, Rubén; SUREDA NEGRE, Jaume. «L'alfabetització informacional de l'alumnat». *Futura*. 30 (2015), 6–9.

GÓMEZ HERNÁNDEZ, José Antonio. «Las bibliotecas universitarias y el desarrollo de las competencias informacionales en los profesores y los estudiantes». *RUSC: Revista de Universidad y Sociedad del Conocimiento*. 7 (2010), 39–49.

GONZÁLEZ-FERNÁNDEZ-VILLAVICENCIO, Nieves. Bibliotecario-docente-universitario 'sin papeles' [ThinkEPI]. 2015

REBIUN. III Plan Estratégico de REBIUN 2020: construyamos juntos el futuro de las bibliotecas de la información y de la ciencia en un mundo digital. 2014.

SÁNCHEZ-FERNÁNDEZ, Rosa; MORENO-PULIDO Alexis. «Papel de la biblioteca en la enseñanza de competencias informacionales en posgrados de la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)». *El Profesional de la Información*. 24 (2015), 665–673.